

Yerel Halkın Mağara Turizmine İlişkin Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Investigation of Local People's Attitudes Towards Sustainable Tourism
Development Regarding Cave Tourism

Yakup ÖZTÜRK

Corresponding Author | Sorumlu Yazar

Doç. Dr. | Assoc. Prof.

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Ilgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu,

Turizm Rehberliği Bölümü, Çankırı, Türkiye

Çankırı Karatekin University, Ilgaz Tourism and Hotel Management School,

Department of Tourism Guidance, Çankırı, Türkiye

yakupozturk@karatekin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-1495-9979>

<https://ror.org/011y7xt38>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 31.03.2024

Kabul Tarihi | Accepted: 07.02.2025

Yayın Tarihi | Published: 30.04.2025

Atıf | Cite As

Öztürk, Y. (2025). Yerel Halkın Mağara Turizmine İlişkin Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 116-132. <https://doi.org/10.17218/hititsbd.1493276>

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (editörler-yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak (Turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: husbededitor@hitit.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsbd>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Review: Single anonymized-Two Internal (Editorial board members) and Double anonymized - Two External Double-blind Peer Review

It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning (Turnitin).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: husbededitor@hitit.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsbd>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Investigation of Local People's Attitudes Towards Sustainable Tourism Development Regarding Cave Tourism¹

Abstract

Caves formed naturally through geological processes or artificially by human intervention-particularly by excavating easily workable materials-play a significant role in shaping tourism demand as major tourist attractions. In recent years, the shift in tourism demand from mass tourism to alternative forms has increased interest in cave tourism, which constitutes an important segment of the global tourism market. Given its critical role in achieving long-term success in tourism, identifying and securing local community support for tourism development is a key factor. However, empirical studies that investigate residents' attitudes toward sustainable tourism development specifically within the context of cave tourism remain scarce in the literature. In this context, the present study aims to fill this gap by analyzing the attitudes of residents toward sustainable tourism development in relation to cave tourism. A quantitative research design was adopted, and the Sustainable Tourism Attitude Scale (SUS-TAS) was utilized. The application of the SUS-TAS scale specifically to the case of Çankırı contributes to the scale's national-level validity and reflects the study's originality by examining the three main pillars of sustainable tourism (social, economic, and environmental) in an integrated manner. Using a convenience sampling method, 600 questionnaires were distributed; after eliminating those deemed unsuitable for analysis, a total of 568 valid responses were included. Data were analyzed using reliability analysis, factor analysis, t-tests, and ANOVA. Findings reveal that residents generally hold a supportive attitude toward sustainable tourism development, with the age variable significantly influencing all dimensions except long-term planning. Another key finding is that the length of residence in the region affects attitudes: individuals who have lived in the area for a shorter period place more emphasis on perceived social costs and economic benefits. As a pioneering study in analyzing residents' attitudes toward sustainable tourism development in the specific context of Çankırı, the results suggest a general support for sustainability, albeit with concerns regarding the social costs associated with tourism growth. According to the findings, the primary interest of Çankırı's residents is focused on environmental sustainability, which reflects their sensitivity toward preserving resources for future generations and their support for the responsible integration of these resources into tourism activities. The results underscore the importance of encouraging local community participation and promoting awareness of resource conservation as vital components of sustainable tourism. Another notable finding is that although tourism activities in Çankırı have not yet reached a high level of development, a portion of the participants reported discomfort with tourism and perceived its social costs. This highlights the importance of considering local attitudes and concerns in the planning and implementation of tourism strategies. The most significant limitation of this study lies in its temporal and sample constraints and its reliance on the statements within the SUS-TAS framework. Future research should incorporate open-ended questions to better understand the specific issues that concern residents and the perceived negative social impacts of tourism. Moreover, adopting a mixed-methods approach that combines both quantitative and qualitative data could yield more comprehensive and nuanced insights.

Keywords:Cave Tourism, Sustainable Tourism, Local Community, Tourism Development Regarding, Çankırı

Yerel Halkın Mağara Turizmine İlişkin Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi²

Öz

Jeolojik süreçler sonucunda doğal olarak oluşan ya da insanların işlenmesi kolay maddeleri kazmaları sonucunda yapay olarak oluşturulan mağaralar birer turistik çekim unsuru olarak turistik talebin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Son yıllarda turizm talebinin kitle turizminden alternatif turizm çeşitlerine kayması, küresel turizm pazarının önemli bir yönünü oluşturan mağara turizmine yönelik ilgiyi artırmıştır. Turizmde uzun vadeli başarı elde edilmesindeki anahtar rolünden dolayı yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarının belirlenmesi ve desteğinin sağlanması önemli bir faktördür. Ancak mağara

¹ Ethical approval for this study was obtained from the Ethics Committee of Çankırı Karatekin University on 20.12.2023, with decision number 37.

² Bu çalışma için etik onay, Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 20.12.2023 tarih ve 37 sayılı olarak alınmıştır.

turizmi özelinde yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını ampirik verilerle inceleyen çalışmaların sayısı literatürde oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı ve mağara turizmi bağlamında yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nicel yöntem benimsenmiş ve Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS) kullanılmıştır. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği'nin Çankırı özelinde uygulanması ölçeğin ulusal düzeydeki geçerliliğine katkı sağlarken, sürdürülebilir turizmin üç temel boyutunun (sosyal, ekonomik, çevresel) birbiriyle ilişkili olarak incelenmesi çalışmanın temel özgünlüğü yansıtmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemiyle 600 kişiye anket uygulanmış; analiz için uygun bulunmayan formlar elendikten sonra 568 geçerli anket değerlendirmeye alınmıştır. Veriler üzerinde güvenilirlik, faktör analizi, t-testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır. Bulgular, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik genel olarak destekleyici bir tutuma sahip olduğunu ve yaş değişkeninin uzun vadeli planlama dışındaki tüm boyutlarda etkili olduğunu ortaya koymaktadır. İkamet süresinin yerel halkın tutumları üzerinde etkili olduğu, araştırmanın yürütüldüğü bölgede daha kısa süredir yaşayan bireylerin sosyal maliyetlere ve ekonomik faydalara daha fazla önem verdiğine dair bulgusu da araştırmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır. Çankırı özelinde yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını analiz etmede öncü olan bu çalışmada, genel olarak sürdürülebilir turizm gelişiminin desteklendiği, ancak turizm gelişiminin sosyal maliyetleri konusunda belirli bir endişe taşındığı sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Çankırı'da ikamet eden yerel halkın turizm gelişimine yönelik öncelikli ilgisi çevresel sürdürülebilirlik odaklıdır. Bu bulgu, yerel halkın kaynakların gelecek nesiller için korunması konusunda duyarlı olduğunu ve bu kaynakların turizm faaliyetleri ile uyumlu bir şekilde kullanılmasını desteklediğini göstermektedir. Çalışmanın bulguları, yerel halkın turizm gelişimine aktif katılımının ve yerel kaynakların korunması konusundaki hassasiyetinin sürdürülebilir turizm için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmanın bir diğer dikkat çekici sonucu ise Çankırı'da turizm faaliyetleri yüksek bir gelişmişlik düzeyine ulaşmamış olsa da katılımcıların bir kısmının turizmden rahatsız olduklarını ve turizm gelişiminin sosyal maliyetlerini hissettiklerini belirtmiş olmalarıdır. Bu bulgu, yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutum ve endişelerinin dikkate alınması ve turizm planlaması ve uygulamasına katılımlarının sağlanması açısından önemlidir. Bu çalışmanın en önemli kısıtlılığı, sadece belirli bir dönemde, sınırlı bir örnekleme ve SUS-TAS ölçeğindeki ifadeler bağlamında gerçekleştirilmiş olmasıdır. Gelecekteki çalışmalarda açık uçlu soruların kullanılması, yerel halkın tam olarak nelerden rahatsız olduğunu veya turizmin ne gibi olumsuz sosyal etkileri olduğunu düşündüğünü anlamaya yardımcı olacaktır. Gelecek çalışmalarda hem nicel hem de nitel verilerin kullanılarak çoklu yöntem yaklaşımının benimsenmesiyle daha kapsamlı analizler yapılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mağara Turizmi, Sürdürülebilir Turizm, Turizm Gelişimine Yönelik Tutum, Yerel Halk, Çankırı

Giriş

Mağaralar içlerinde barındırdıkları doğal güzellik ve gizem nedeniyle turizm için önemli potansiyel kaynaklar olarak kabul edilmektedir. Küresel turizm pazarının çok önemli bir yönünü oluşturan mağara turizmi dünyanın bazı bölgelerinde onlarca yıldır sürdürülen aktif bir ekonomik faaliyet biçimidir. 1980'lerin başında 26 milyon kişi tarafından ziyaret edilen mağaralar günümüz itibari ile uluslararası alanda büyük bir popülerlik kazanmış ve önemli bir turizm gelişimi kazanmıştır (Antić ve diğerleri, 2022, s.288). Dünyada en önemli jeoturizm kaynakları arasında yer alan ve her geçen gün daha fazla sayıda ziyaretçi çeken mağaralar, yirminci yüzyıldan itibaren görece daha fazla turistik amaçla kullanılmaya başlanmış olup günümüz itibari ile özel mülk sahiplerine, yerel topluluklara, mağaracılık organizasyonlarına, özel teşebbüslere ve şirketlere gelir kaynağı oluşturmıştır (Chiarini ve diğerleri, 2022, s.3). Dünyanın en çok ziyaret edilen jeolojik özellikleri arasında yer alan, dünya çapında 1200'den fazla mağara her yıl 70 milyondan fazla ziyaretçi çekmekte ve sadece giriş ücretlerinden elde edilen tutar 800 milyon Euro'ya ulaşmaktadır (Chiarini ve diğerleri, 2022, s.1). Günümüzde mağaralara ev sahipliği yapan destinasyonlardaki yerel yönetimler de daha fazla ziyaretçi çekme potansiyelleri nedeniyle bu mağaraların ticarileştirilmesine ve korunmasına büyük ilgi göstermektedir.

Türkiye, geniş bir yüzeylime sahip olup önemli bir bölümü karstlaşmaya uygun kayalarla kaplıdır. Avrupa ülkeleri arasında karstik alanların genişliği bakımından birinci sıradadır. Bu kayalarda yer alan yeraltı ve yer üstü sularının etkisiyle oluşan doğal mağaralarda yoğun bir şekilde gelişimin beklendiği düşünülmektedir. Türkiye'deki mağara sayısı hakkında kesin bir rakam vermek zor olsa da karstik alanlarda yapılan araştırmalara dayanarak yaklaşık 35.000-40.000 mağara olabileceği tahmin edilmektedir. Mağaraların tamamının henüz etüt çalışmalarının tamamlanmamış olması nedeniyle kesin bir sayı vermek mümkün değildir (MTA, 2023). İç Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgeleri arasında geçiş oluşturan bir iklime sahip olan ve her iki bölgeye ait karakteristik iklim özellikleri görülmekte olan Çankırı (Kuter, 2007, s.72); başta dağ ve kış turizmi, yayla turizmi ve mağara turizmine yönelik olmak üzere pek çok önemli turistik çekiciliklere ev sahipliği yapmaktadır. Çankırı merkez ilçesine 19 kilometre mesafede yer alan Çankırı Kaya Tuzu Mağarası, Hititler döneminden bu yana işletildiği tahmin edilen ve Türkiye'nin en büyük kaya tuzu rezervine ev sahipliği yapan bir alandır (T.C. Çankırı Valiliği, 2023). Bu özellikleriyle birlikte, Çankırı Kaya Tuzu Mağarası turizm açısından büyük bir çekim merkezi olarak önem arz etmektedir. Dünyada en önemli jeoturizm kaynakları arasında yer alan ve önemli sayıda ziyaretçi çeken mağaralar, yirminci yüzyıldan itibaren görece fazla turistik amaçla kullanılmaya başlanmış ve özel mülk sahiplerine, yerel topluluklara, mağaracılık organizasyonlarına, özel teşebbüslere ve şirketlere gelir kaynağı oluşturmuştur (Chiarini ve diğerleri, 2022, s.3). Buradan hareketle Çankırı ili için de tuz mağarası yerel ekonominin canlandırılması açısından önemli fırsatlar barındırmaktadır. Ancak turizm faaliyetlerinden kaynaklanan olumlu ekonomik etkilerin, ziyaretçi sayısının ve memnuniyetinin artırılması, bölge sakinlerinin turizm ve turistlere yönelik hoşgörüsünün geliştirilmesinin yanı sıra sürdürülebilir turizm gelişimi politikaları ile yakından ilişkilidir (Kim ve diğerleri, 2008, s.300). Mağara turizmine yönelik artan ilgi ve turizm gelişimine paralel olarak yerel halkın elde edebileceği pek çok fayda göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilir bir turizm gelişiminde koruma kullanma dengesinin sağlanması ve yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarının belirli aralıklarla ölçülmesi de üzerinde durulması gereken konular arasındadır. Dolayısıyla mağara turizmi açısından önemli bir potansiyel barındıran ve bu noktada önde gelen turizm destinasyonlarından biri olan Çankırı'nın yerel halkın bakış açısıyla sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumun ortaya koyulması önem arz etmektedir. Bu araştırmada, Çankırı ilinde yaşayan yerel halkın mağara turizmi kapsamında sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

1. Kavramsal Kuramsal Çerçeve

1.1. Mağara Turizmi

İnsanların sürekli yaşadıkları alanlar dışında yaptıkları seyahat ve konaklamalar çerçevesinde meydana gelen ilişki ve olayların bütün olan turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimine, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine, doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan modern çağa özgü bir olay olarak tanımlanmaktadır (Bahar ve Kozak, 2008, s.28). Genel olarak suların aşındırması ve oymasıyla ortaya çıkan büyük yer altı ve yer üstü boşlukları olarak tanımlanan mağaraların, görsel, sportif, sağlık ve kültür açısından sahip olduğu özellikler, turizme kaynak oluşturarak mağara turizmini ortaya çıkarmıştır. Tarih boyunca barınak, ibadet merkezi, yiyecek depolama gibi amaçlar doğrultusunda kullanılan; karakteristik ortamları, kendilerine özgü atmosferleri ve sıra dışı özellikleriyle antik çağlardan beri ilgi çekmeye devam eden mağaralar günümüzde de en ilgi çekici cazibe merkezlerinden biri olarak kabul edilmektedirler (Antić ve diğerleri, 2020, s.2).

Etkileyici bir manzara olmasının yanı sıra, jeolojik tarihin, çevresel ve iklimsel evrimin ve erken insan uygarlıklarının izlerini taşıdıkları için değerli bilimsel bilgi kaynakları olan mağaraların turizm amaçlı kullanımı olan mağara turizmi, popüler doğa turizminin yanı sıra jeolojik ve arkeolojik turizm gibi diğer özel turizm türleriyle de yakından ilişkilidir (Psatha, 2024, s.26). Sunduğu bazı özellikler (labirentler, dar geçitler, yüksek nem ve doğal ışık eksikliği) nedeniyle özel ilgi turizminin bir şekli olan mağara turizmi, macera turizmi veya kırsal turizme dâhil edilmiştir (Knežević ve Žiković, 2011, s.12). Mağara turizminin önemi ekonomik büyüklüğünden de anlaşılmaktadır. Turizm amaçlı kullanılan mağaralarından elde edilen gelir küresel olarak yılda 2,3 milyar doları aşarken, doğrudan ve dolaylı etkilerinin 100 milyon kişiye ulaştığı tahmin edilmektedir (Tiçar ve diğerleri, 2018). Dolayısıyla mağaralar, önemli bir turistik cazibe merkezi haline gelebilecek değerli bir kaynak ve bulundukları bölgenin sosyal, ekonomik ve turizm açısından gelişimi için bir katalizör rolü üstlenebilecek oluşumlardır. Ancak bu durum, mağaraların turizm amaçlı kullanımının kolay ve sorunsuz olduğu anlamına gelmemektedir; zira kırılgan ekolojik kaynaklar olan mağaraların turistik temelde kullanımı hassas bir planlama gerektirmektedir. Literatürde mağaraların ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik çok sayıda çalışma bulunmasına karşın, bu oluşumların yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerine ilişkin araştırmalar sınırlıdır. Çalışma, Çankırı'daki mağara turizmi özelinde, çevresel sürdürülebilirlik, algılanan sosyal maliyetler ve ekonomik faydalar gibi boyutlarda yerel halkın algı ve tutumlarını analiz ederek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

1.2. Sürdürülebilir Mağara Turizmi

Günümüz modern dünyasında çevrenin korunması, sosyal eşitlik ve ekonomik kalkınmayı içeren sürdürülebilirlik, küresel düzeyde bir öncelik haline gelmiştir. Turizm sektörü açısından ise 1970'lerden itibaren turizm gelişiminin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri üzerinde durulmaya başlanmıştır (Buonincontri ve diğerleri, 2021, s.1). Sürdürülebilir turizm gelişimi, uluslararası turist hareketliliğinin artması ve bunun paralelinde olumsuz çevresel etkilerin çoğalmasıyla birlikte, turistik arz kaynaklarının ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğini destekleyecek politika ve stratejilerin geliştirilmesinde kilit bir rol üstlenerek turizmin geleceğini şekillendirmektedir (Go ve Kang, 2023, s.382). Sürdürülebilir turizm, doğal mirası ve biyolojik çeşitliliği korumak (sürdürülebilirliğin çevresel boyutu), ev sahibi toplumun kimliğine ve kültürel özgünlüğüne saygı göstermek (sürdürülebilirliğin sosyal boyutu) ve uzun vadeli sosyo-ekonomik faydalar sağlamak (sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu) için çevresel kaynakların kullanımını optimize etmeyi gerektirir (Buonincontri ve diğerleri, 2021, s.1).

Mağara turizminin sistematik gelişimi yerel topluluklara, mağaracılık organizasyonlarına ve işletmelere yeni gelirler sağlamış, mağaralara ve çevresine yönelik altyapı eksikliği nedeniyle az sayıda kişiye hitap eden bir turizm şekline, pek çok kişi için popüler birer cazibe merkezi olmasını sağlamıştır (Psatha, 2024, s.27). Bununla birlikte kitle turizminin cazibesi, hassas jeolojik oluşumlar üzerindeki baskıların artmasına neden olmuş, koruma ve sürdürülebilir yönetim ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Dowling ve Newsome (2017, s.122), mağara turizminin geliştirilmesinin yerel toplulukları güçlendirdiğini ve onlara bölgenin önemli jeolojik süreçlerini, özelliklerini, zaman dilimlerini, jeolojiyle bağlantılı tarihi temaları veya olağanüstü jeolojik güzelliklerini tanıtmaya ortak hedefiyle uyumlu ortaklıklar geliştirme fırsatı verdiğini belirtmektedir. Okonkwo ve diğerleri (2017, s.16), da bu görüşü destekleyerek, mağaraların uygun şekilde kullanılması halinde ev sahibi topluma sosyal, ekonomik ve çevresel faydaları hızla artırma potansiyeline sahip olduğu görüşündedir. Bu nedenle, paydaşların sürdürülebilir

turizm gelişiminde mağara turizminin potansiyeline ilişkin bir değerlendirme yapmaları gerekmektedir (Mumbengegwi ve diğerleri, 2023, s.34). En eski ve en önemli turistik cazibe merkezleri arasında yer alan mağaraların özel iklim ve çevre koşullarının taşıma kapasitesini zorlayacak düzeyde çok sayıda turist baskısı altında olduğu durumlarda mağara turizminin odak noktası mağara ortamının ve çevresinin korunması olmalıdır (Tiçar ve diğerleri, 2018, s.344). Hassas eko sistemlerin bulunduğu alanlarda turizm gelişimine yönelik her türlü girişimin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olması gerektiğinden, mağaraların turistik amaçlı kullanımında da taşıma kapasitesi ve koruma temelinde kullanım yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Turistik ziyaretlere açık mağaralarda ziyaretçiler genellikle yapay olarak aydınlatılmış yürüyüş yollarında bir rehberi takip ederek mağaraların doğal güzelliğini deneyimleyebilmektedirler. Genel olarak mağaralar, turizm kaynaklı bozulmalara karşı oldukça hassas olan istikrarlı ancak kırılgan bir kapalı ortama sahiptir ancak turistler özellikle doğal güzellikleri nedeniyle mağaralara ilgi duymakta ve varlıklarının bu tür ekosistemlerde ne tür bir etki yaratabileceğinden genellikle habersiz olmaktadır. Turizm amaçlı kullanılan mağaralarda yapılan çalışmalarda, ziyaretçiler tarafından bırakılan çöplerin mağaralarda bulunan suyu ve toprağının kalitesini değiştirdiği, mağara mikro iklimlerinin solunum ve insan hareketlerinden etkilenerek karbondioksit konsantrasyonunda ve hava sıcaklığında değişikliklere neden olduğu belirtilmiştir (Ando ve Murakami, 2020, s.1867). Ziyaretçilerin varlığı mağara sıcaklığı üzerinde doğrudan etkilere sahip olabilirken, aynı anda ve çok sayıda insan tarafından ziyaret edildiğinde sıcaklık artışları "termal dalgalar" neden olur ve bu dalgalar sonraki günlerde de devam edebilir. Yeraltı mikro iklimindeki bu bozulmalar, turistlerin nefesinin neden olduğu CO₂ hava konsantrasyonundaki artışla birlikte, karbonat çözünmesini artırarak jeolojik oluşumlara, yani mağaracıklara zarar verebilir (Piano ve diğerleri, 2022, s.160).

Yerel halkın Çankırı Tuz Mağarası'ndaki mağara turizmi gelişimine ilişkin tutumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nicel yöntem kullanılmıştır ve verileri toplamak için ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Çankırı Belediyesi kurumsal web sitesi üzerinden edinilen bilgilere göre, ulaşımın 13 km'lik bölümünün köy grup yolu ile 5 km'lik bölümünün ise Turizm Yolu ilan edilen mağara bağlantı yolu ile sağlandığı Çankırı Tuz Mağarası aylık 10 binin üzerinde ziyaretçi ağırlamaktadır (T.C. Çankırı Belediyesi, 2023). TÜİK (2023), verilerine göre toplam nüfusu 195.766 olan Çankırı ilinin 15 yaş ve üzeri nüfus ise 159.986 kişiden oluşmaktadır. İlin merkez nüfusu ise toplamda 100.596 kişidir. Çalışma kapsamında evrenin tamamına erişmenin mümkün olmaması sebebiyle, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiş ve Ural ve Kılıç (2013, s.47)'ın belirttiği evren büyüklükleri dikkate alınarak örneklem büyüklüğü 382 olarak belirlenmiştir. Toplam 600 adet anket formu Aralık 2023-Ocak 2024 tarihleri arasında araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden yerli halka dağıtılmıştır. Doldurulan anketlerin incelenmesinde analize uygun olmadığı belirlenen 32 adet anket veri setinden çıkarılmış ve 568 kullanılabilir anket değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma öncesinde araştırmanın uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca olmadığı ve kullanılan verilerin toplanabilmesi için gerekli olan etik kurul izin kararı Çankırı Karatekin Üniversitesi, Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan 20.12.2023 tarih ve 37 numaralı toplantısı ile alınmıştır.

2. Yöntem

Araştırma amacı doğrultusunda kullanılan anket katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve mağara turizmi gelişimine ilişkin tutumlarını belirlemek üzere iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümü, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, eğitim, hane halkı büyüklüğü, aylık gelir, istihdam ve ikamet süresi) ilişkin yedi sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümdeki ifadeler, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını ölçmek için Choi ve Sirakaya (2005) tarafından geliştirilen, Sirakaya-Turk ve diğerleri (2008) ve Obradović ve diğerleri (2023)'ün çalışmalarında da kullanılan ölçeklerden uyarlanmıştır. Çalışma amacı doğrultusunda kullanılan sürdürülebilir turizm tutum (SUS-TAS) ölçeği, Choi ve Sirakaya (2005) tarafından yerel halkın turizmin sürdürülebilirliğine yönelik tutumunu ölçmek üzere geliştirilmiş olup; 44 ifade ve 7 boyuttan oluşmaktadır. Söz konusu yedi faktör; çevresel sürdürülebilirlik, algılanan sosyal maliyetler, algılanan ekonomik faydalar, toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması, uzun vadeli planlama, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ve toplum merkezli ekonomidir. Sirakaya-Turk ve diğerleri (2008), SUS-TAS ölçeğinin geçerliliğini desteklemek üzere bir araştırma gerçekleştirmiş ve orijinal ölçekteki ifade sayısı 44'ten 33'e düşürülmüş olmasına rağmen, yenilenen ölçek iyi psikometrik özellikler göstermiştir. Ayrıca SUS-TAS ölçeğinin kısa versiyonun benimsenmesi ve gerekli durumda yerel koşulları yansıtacak şekilde revize edilmesi önerilmiştir (Arslan ve diğerleri, 2023). Obradović ve diğerleri (2023), SUS-TAS ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla faktör analizleri gerçekleştirmiş ve daha tutarlı, bölgesel özelliklere uygun sonuçlar elde edebilmek için bazı ifadeleri dilsel ve kültürel uyum açısından yeniden formüle etmiştir. Çalışmada öncelikle, 42 maddelik sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin faktöriyel yapısı incelenmiş ve düşük faktör yüklemeye değerleri nedeniyle beş ifade analizden çıkarılarak 37 ifade üzerinden devam edilmiştir. Bu çalışmada da geçerlik ve güvenilirlik analizleri Obradović ve diğerleri (2023) tarafından yapılmış olan SUS-TAS ölçeğinin 37 ifadeden oluşan kısa versiyonu kullanılmıştır. Sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik ifadeler Kesinlikle katılmıyorum-Kesinlikle katılıyorum şeklinde beşli Likert tipi ölçekle ölçülmüştür. Çalışmada öncelikle, anket bir örneklem üzerinde test edilerek ölçek ifadelerinin anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir.

Çalışma kapsamında öncelikle araştırmada kullanılan veriler üzerinde uç değer, normallik testleri yapılarak ölçek güvenilirlik analizine tabi tutulmuş, ölçeğin yapısal ve faktöriyel geçerliliği test edilmiştir. Bir ölçeğin farklı gruplarda veya aynı grubun değişik örneklerinde benzer sonuçlar vermesi, araştırmanın güvenilir olduğunu gösterir (Şencan, 2005, s.11). Ural ve Kılıç'a (2013, s.280) göre, güvenilirlik analizi, bir ölçme aracının ifadeleri arasındaki içsel tutarlılığı değerlendirmek için kullanılır ve örneklemden veri toplamak için geliştirilen bu araçların ne kadar uyumlu olduğunu ortaya koyar. Ölçeklerin güvenilirliğini değerlendirmek için yaygın olarak kullanılan Cronbach Alpha katsayısının önerilen eşik değeri 0.70 ve üzeridir (Ural ve Kılıç, 2013, s.280). Tablo 1'de yer alan sonuçlara göre bu çalışmada kullanılan ölçeğe ilişkin güvenilirlik kat sayısı tüm boyutlar için eşik değerin üzerindedir.

Tablo 1. Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Boyutlar / İfadeler	Faktör Yüğü	$\bar{x}$	s. s.
Çevresel sürdürülebilirlik- ÇS (Varyans Yüzdesi: 25,888- α: 0,855)		4,84	0,362
ÇS1	0,758	4,88	0,454
ÇS2	0,617	4,87	0,486
ÇS3	0,829	4,90	0,368
ÇS4	0,732	4,86	0,450
ÇS5	0,814	4,82	0,502
ÇS7	0,604	4,73	0,574
Algılanan sosyal maliyetler –ASM (Varyans Yüzdesi: 17,341 - α: 0,917)		1,91	0,997
ASM1	0,645	2,46	1,224
ASM2	0,814	1,76	1,164
ASM3	0,874	1,76	1,168
ASM4	0,928	1,62	1,103
ASM5	0,742	1,90	1,255
ASM6	0,788	1,68	1,251
ASM7	0,660	2,23	1,370
Algılanan ekonomik faydalar –AEF (Varyans Yüzdesi: 7,162- α: 0,854)		3,70	0,830
AEF1	0,539	3,01	1,196
AEF2	0,733	3,97	1,032
AEF3	0,671	3,31	1,276
AEF4	0,925	3,89	1,048
AEF5	0,658	3,60	1,265
AEF6	0,809	4,17	1,028
AEF7	0,793	4,00	1,089
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması –TK (Varyans Yüzdesi: 6,067- α: 0,792)		4,16	0,776
TK1	0,647	4,30	0,884
TK3	0,531	4,03	1,020
Uzun vadeli planlama –UVP (Varyans Yüzdesi: 5,093- α: 0,871)		4,60	0,582
UVP1	0,737	4,58	0,662
UVP2	0,826	4,65	0,666
UVP4	0,750	4,53	0,798
UVP5	0,828	4,66	0,700
UVP6	0,932	4,61	0,748
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması –ZM (Varyans Yüzdesi: 3,503- α: 0,761)		4,46	0,653
ZM1	0,749	4,59	0,772
ZM2	0,734	4,62	0,768
ZM3	0,497	4,27	0,989
ZM4	0,607	4,38	0,879
Toplum merkezli ekonomi-TME (Varyans Yüzdesi: 3,291- α: 0,820)		3,88	1,148
TME1	0,805	3,81	1,274
TME2	0,870	3,96	1,219

Faktör yüklerinin genel olarak en az 0,32'nin üzerinde olması önerilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2015, s.304). Analiz sonucunda çevresel sürdürülebilirlik, uzun vadeli planlama, toplum katılımı ve sosyal maliyetler boyutlarında birer ifade düşük faktör yükü nedeniyle model dışına çıkarılmıştır. İlk faktör, faktör yükü en az 0,604 olarak belirlenen altı ifade içermektedir. Bu faktör Çevresel Sürdürülebilirlik olarak adlandırılmıştır ve $\bar{x}=4,90$ ile en yüksek ortalama değere sahiptir. İkinci faktör, Algılanan Sosyal Maliyetler olarak adlandırılmıştır. Toplam yedi ifadeden oluşan algılanan sosyal maliyetler boyutu tüm ölçek içerisindeki en düşük ortalama değere ($\bar{x}=1,62$) sahip ifadeyi barındırmaktadır. Turizm geliri, turizmin toplum üzerindeki etkisi ve yeni pazarların yaratılması gibi turizm gelişiminin ekonomik etkileriyle ilgili olan üçüncü faktör yedi ifadeden oluşmaktadır ve Algılanan Ekonomik Faydalar (en yüksek $\bar{x}=4,17$) olarak isimlendirilmiştir.

Yerel toplumun turizm gelişimine katılmasına yönelik ifadelerin yer aldığı iki ifadeden oluşan dördüncü faktör Toplum Katılımı olarak isimlendirilmiştir. Beşinci faktör beş ifadeden oluşmaktadır ve Uzun Vadeli Planlama ile ilgilidir. Ziyaretçi Memnuniyetinin Sağlanması olarak

adlandırılan Altıncı faktör dört ifadeden oluşmaktadır. Toplum Merkezli Ekonomi adını taşıyan son faktörde ise iki ifade bulunmaktadır.

Tabachnick ve Fidell (2013, s.80), ölçekte yer alan ifadelerinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ile 1,5 arasında olması halinde verilerin normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanacağını belirtilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcılardan elde edilen verilerin söz konusu eşik değerler aralığında olduğunun ve normal dağılım özellikleri gösterdiğinin belirlenmesi sonucunda parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda demografik özelliklere ilişkin veriler için frekans analizi, yerel halkın sürdürülebilir mağara turizmi gelişimine yönelik tutumları ile cinsiyet ve nüfusa kayıtlı oldukları yer değişkenleri arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla t-Testi testi yapılmıştır. Katılımcıların yaş, eğitim, gelir, hane halkı sayısı, meslek ve Çankırı'da ikamet sürelerine göre sürdürülebilir mağara turizmine yönelik görüşleri arasında anlamlı farklılığın olup olmadığının tespitine yönelik One-Way Anova Analizi yapılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma katılımcılarına ait demografik bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, cinsiyet değişkeninde 288 kişi ile %50,7'sinin kadın ve 280 katılımcı ile %49,3'ünün erkek; yaş değişkeninde 342 kişi ile %60,2'sinin 25-29 yaş, 23 kişi ile %4'ünün 50-59 yaş aralığında; eğitim düzeyi değişkeninde 206 kişi ile %36,3'ünün lisans, 186 kişi ile %32,5'inin lisansüstü, 48 kişi ile %8,4'ünün ön lisans, 25 kişi ile %4,4'ünün lisans, 39 kişi ile %6,9'unun ilköğretim eğitim düzeyinde; gelir durumu değişkenine göre 280 kişi ile %49,3'ünün asgari ücret üzerinde gelir seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Tablo 2'de yer alan verilere göre; katılımcıların %22,7'si işçi, %20,8'i kamu çalışanı ve %1,6'sı emekli bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların nüfusa kayıtlı oldukları il açısından ise %59'unun Çankırı nüfusuna, %41'inin ise diğer illerin nüfuslarına kayıtlı oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların Çankırı'daki ikamet süreleri incelendiğinde ise %43,3'ünün 18 ve üzeri yıldır, %12,1'inin ise 6-11 yıl arası bir süredir Çankırı'da ikamet ettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların %58,1'inin hane halkı sayısının 3-5 kişiden, %19,5'inin ise 1-2 kişiden oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Dağılımları

Demografik Değişkenler	Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	288
	Erkek	280
Yaş Grupları	18-24	47
	25-29	342
	30-39	103
	40-49	53
	50-59	23
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	39
	Lise	88
	Ön lisans	166
	Lisans	206
	Lisansüstü	69
Gelir Düzeyi	Asgari ücret altı	158
	Asgari ücret	130
	Asgari ücret üstü	280
Hane halkı sayısı	1-2 kişi	111
	3-5 kişi	330
	5 kişi ve üzeri	127

Tablo 2: Katılımcıların Sosyo-Demografik Dağılımları (devamı)

Meslek Grupları	Kamu Çalışanı	118	20,8
	İşçi	129	22,7
	Serbest Meslek	41	7,2
	Emekli	9	1,6
	Tüccar	19	3,3
	Öğrenci	87	15,3
	İşsiz	34	6
	Ev Hanımı	84	14,8
İkamet süresi	Diğer	47	8,3
	1 yıldan az	76	13,4
	1-5 yıl arası	101	17,8
	6-11 yıl arası	69	12,1
	12-17 yıl arası	76	13,4
	18 yıldan fazla	246	43,3
Nüfusa kayıtlı olunan il	Çankırı	335	59
	Diğer	233	41

Yerel halkın sürdürülebilir mağara turizmi gelişimine yönelik tutumlarının sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız örneklem T-testi ve ANOVA testi sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 3'te yer alan bulgulara göre katılımcıların yaş değişkenleri uzun vadeli planlama faktörü hariç tüm faktörleri etkilemektedir. 18-24 yaş aralığında yer alan katılımcılar çevresel sürdürülebilirliği diğer yaş grubundaki katılımcılara oranla daha az önemsemektedirler. Eğitim değişkeni açısından toplum merkezli ekonomi haricindeki tüm faktörler ile farklılaşma tespit edilirken, ilköğretim eğitim düzeyindeki katılımcıların diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara oranla çevresel sürdürülebilirliğe daha az önem verdiği belirlenmiştir. Katılımcıların gelir durumları algılanan ekonomik faydalar, toplumsal katılımının en üst düzeye çıkarılması, uzun vadeli planlama ve ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ve toplum merkezli ekonomi olmak üzere dört faktörü etkilemiştir. Tablo 3 sürdürülebilir mağara turizmi gelişimine yönelik tüm faktörlerde katılımcıların meslekleri açısından farklılıklar olduğunu göstermektedir. Kamu çalışanları çevresel sürdürülebilirliği serbest meslek grubu ve ev hanımlarına kıyasla daha fazla dikkate alınmaktadır. Emekliler toplum merkezli bir ekonomiyi tüccarlardan daha fazla önemsemektedir.

İkamet süresi de bölge sakinlerinin tutumlarını etkilemektedir. Bölgede en az yaşayan yerel halk, algılanan sosyal maliyetler ve algılanan ekonomik faydaları daha fazla önemsemektedir. Ayrıca bölgede 1-5 yıl arası bir süredir yaşayanlar daha uzun süredir bölgede yaşayanlara kıyasla algılanan sosyal maliyetlere daha fazla önem vermektedir. Sosyo-demografik bir özellik olarak hane halkı büyüklüğünü ve bunun sürdürülebilir turizm gelişiminin algılanması üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, 1-2 kişinin yaşadığı evlerde yaşayanlar algılanan sosyal maliyetler ve ekonomik faydalar konusunda diğer gruplara göre daha fazla endişe duymaktadırlar.

Katılımcıların cinsiyet ve nüfusa kayıtlı oldukları il değişkenlerinin sürdürülebilir mağara turizmi gelişimine yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek için bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır.

Tablo 3: Katılımcıların Çalışma Durumu, Hane Halkı Büyüklüğü, Gelir, İkamet Süresi ve Sürdürülebilir Mağara Turizmi Gelişimi Faktörleri Arasındaki İlişki

Boyutlar	F-ist.	Tukey testi
Yaş Grupları (1=18-24, 2=25-29, 3=30-39, 4=40-49, 5=50-59)		
Çevresel sürdürülebilirlik	4.856*	1<2,3,4,5
Algılanan sosyal maliyetler	13.063*	1>2,3,4,5; 2>3,4
Algılanan ekonomik faydalar	4.937	2<3,4
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	4.428*	2<5
Uzun vadeli planlama	0.717	/
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	3.821*	1<4; 2<4
Toplum merkezli ekonomi	8.977*	1<4,5; 2<3,4,5
Eğitim Düzeyi (1=İlköğretim, 2=Lise, 3=Ön lisans 4=Lisans, 5= Lisansüstü)		
Çevresel sürdürülebilirlik	13.376*	1<2,3,4,5; 3<4,5
Algılanan sosyal maliyetler	4.121	3>5
Algılanan ekonomik faydalar	6.142*	1<2; 2>3; 3<4
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	3.171*	4>5
Uzun vadeli planlama	7.419*	1<4,5; 3<4,5
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	5.542*	2<4; 3<4,5
Toplum merkezli ekonomi	2.709	/
Gelir Düzeyi (1= Asgari ücret altı, 2= Asgari ücret, 3= Asgari ücret üstü)		
Çevresel sürdürülebilirlik	2.127	/
Algılanan sosyal maliyetler	0.113	/
Algılanan ekonomik faydalar	4.450*	2<3
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	4.348*	1<3
Uzun vadeli planlama	7.405*	1<2,3
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	8.691*	1<3
Toplum merkezli ekonomi	0.353	/
Meslek Grupları (1=Kamu Çalışanı, 2=İşçi, 3=Serbest Meslek, 4=Emekli, 5=Tüccar, 6=Öğrenci, 7=İşsiz, 8=Ev Hanımı, 9=Diğer)		
Çevresel sürdürülebilirlik	2,815*	1>3,8
Algılanan sosyal maliyetler	4,334*	2>4,5; 4>9; 5<9
Algılanan ekonomik faydalar	4,660*	1>5; 2<8; 5<8, 7<8
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	4,278*	1>7,9; 2>7,9; 4>7,9; 7<8; 8>9
Uzun vadeli planlama	2,039*	5>8
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	1,761*	1>8
Toplum merkezli ekonomi	3,121*	2<4; 4>5,8
İkamet Süresi (1=1 yıldan az, 2=1-5 yıl arası, 3=6-11 yıl arası, 4=12-17 yıl arası, 5=18 yıldan fazla)		
Çevresel sürdürülebilirlik	5,896*	2<3,5
Algılanan sosyal maliyetler	14,941*	1>3,4,5; 2>3,4,5
Algılanan ekonomik faydalar	11,369*	1>2,3,4,5; 3<5
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	2,937*	1>4
Uzun vadeli planlama	1,128	/
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	3,546*	1>2
Toplum merkezli ekonomi	8,876*	1>2; 2<5; 3<5
Hane Halkı Sayısı (1= 1-2 kişi, 2= 3-5 kişi, 3= 5 kişi ve üzeri)		
Çevresel sürdürülebilirlik	2,392	/
Algılanan sosyal maliyetler	5,582*	1>2,3;
Algılanan ekonomik faydalar	10*	1>2,3; 2>3
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	1,599	/
Uzun vadeli planlama	1,005	/
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	3,463*	1>3
Toplum merkezli ekonomi	4,929*	1>2,3

*p < 0.05

Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet ve Nüfusa Kayıtlı Olunan İl Değişkenlerinin Sürdürülebilir Mağara Turizmi Gelişim Tutumu Faktörleri ile İlişkisi

Faktörler	Grup Cinsiyet/Nüfusa Kayıtlı olunan il	Gözlem sayısı	Ortalama	Standart Sapma	t-istatistiği	p-değeri
Çevresel sürdürülebilirlik	Kadın	288	4,778	0,460	-4,397	0,000*
	Erkek	280	4,909	0,200		
	Çankırı	335	4,869	0,368	2,097	0,037*
	Diğer	233	4,805	0,352		
Algılanan sosyal maliyetler	Kadın	288	1,938	0,950	0,580	0,562
	Erkek	280	1,889	1,044		
	Çankırı	335	1,784	0,911	-3,774	0,000*
	Diğer	233	2,101	1,085		
Algılanan ekonomik faydalar	Kadın	288	3,642	0,897	-1,876	0,062
	Erkek	280	3,773	0,750		
	Çankırı	335	3,745	0,792	1,313	1,190
	Diğer	233	3,651	0,881		
Toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması	Kadın	288	4,100	0,779	-1,939	0,053
	Erkek	280	4,226	0,769		
	Çankırı	335	4,234	0,815	2,712	0,007*
	Diğer	233	4,060	0,706		
Uzun vadeli planlama	Kadın	288	4,555	0,642	-2,077	0,038*
	Erkek	280	4,656	0,508		
	Çankırı	335	4,629	0,610	1,204	0,229
	Diğer	233	4,570	0,538		
Ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	Kadın	288	4,355	0,708	-4,007	0,000*
	Erkek	280	4,572	0,573		
	Çankırı	335	4,440	0,700	-1,008	0,314
	Diğer	233	4,494	0,579		
Toplum merkezli ekonomi	Kadın	288	3,829	1,083	-1,152	0,250
	Erkek	280	3,941	1,210		
	Çankırı	335	4,116	1,048	5,794	0,000*
	Diğer	233	3,551	1,204		

*p<0.05

Tablo 4'te yer alan ortalama puanlar, erkeklerin çevresel sürdürülebilirlik, algılanan ekonomik faydalar, toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması, uzun vadeli planlama, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ve toplum merkezli ekonomi konularında kadınlardan daha güçlü bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca Tablo 4'te yer alan ortalama puanlar, Çankırı nüfusuna kayıtlı katılımcıların algılanan ekonomik faydalar alt boyutu hariç diğer boyutlarda farklı il nüfuslarına kayıtlı olanlardan daha güçlü bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Bununla beraber katılımcıların cinsiyet değişkenleri açısından çevresel sürdürülebilirlik ($p=0,000<0,05$), uzun vadeli planlama ($p=0,038<0,05$) ve ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ($p=0,000<0,05$) boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Katılımcıların nüfusa kayıtlı oldukları il değişkenleri ile çevresel sürdürülebilirlik ($p=0,037<0,05$), algılanan sosyal maliyetler ($p=,000<0,05$), toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması ($p=0,007<0,05$) ve toplum merkezli ekonomi ($p=0,000<0,05$) boyutlarında da anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yerel halkın beklenti ve ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasına, sürdürülebilir mağara turizmi gelişimini teşvik etmek için hedef kitleye yönelik iletişim ve eğitim kampanyalarının nasıl şekillendirilebileceğine dair ipuçları sunmaktadır.

Sonuç

Turizmin evriminde giderek daha önemli bir rol oynayan mağara turizminde turistler, mağaraları ziyaret etmeye doğal peyzajın benzersiz özelliklerinden dolayı motive olmaktadır.

Turistler, mağaraları eğlence, eğitim ve bazen de macera amacıyla ziyaret etmektedirler. Jeolojik unsurlara dayalı bir turizm şekli olan mağara turizminde mağaralar hem devlete hem de yerel topluluklara gelir sağlama potansiyeline sahip önemli bir turizm kaynağıdır. Mağara turizminin geliştirilmesi bölgesel yatırımları teşvik eder, yeni işletmelerin kurularak yeni iş imkânları oluşturulmasını tetikler ve yerel halka mali faydalar sağlar. Mağara turizmi coğrafi çevrenin karakterini, kültürel mirası, estetiği, kültürü ve yerel halkın refahını geliştirir. Sürdürülebilir turizm gelişiminin başarısında, genel olarak farklı paydaşların ve özel olarak da yerel halkın katılımı büyük önem arz etmektedir. Temel amacın yerel halkın mağara turizmine ilişkin sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını ölçmek olan bu çalışmada; araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan yerel halkın sosyo-demografik profillerinin tutumlarını etkileyip etkilemediği analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, Çankırı'da ikamet eden yerel halkın turizm gelişimine yönelik öncelikli ilgisi çevresel sürdürülebilirlik üzerine odaklanmıştır. Bu sonuç, yerel halkın doğal ve kültürel kaynakların gelecek nesillere korunması konusundaki hassasiyetini ve bu kaynakların turizm faaliyetleriyle uyumlu bir şekilde kullanılmasını desteklediğini göstermektedir. Bu bulgu SUS-TAS ölçeğinin kullanıldığı daha önceki çalışmaların (Arslan Özkan ve diğerleri, 2023; Obradović ve diğerleri, 2023; Choi ve Sirakaya, 2005) sonuçları ile paralellik göstermektedir. Araştırmada elde edilen bulgular, yerel halkın turizm gelişimine aktif katılımının ve yerel kaynakların korunması konusundaki duyarlılığının sürdürülebilir turizm açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, turizm planlama ve uygulamalarında yerel halkın görüşlerinin dikkate alınması ve onların katılımının sağlanması gereklidir. Bu yaklaşım, sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanması ve yerel toplumun refahının artırılması için kritik bir öneme sahiptir.

Çevresel sürdürülebilirliğe ek olarak, araştırmaya katılan yerel halk arasında diğer altı faktör olan algılanan sosyal fayda, ekonomik fayda, toplum katılımı, uzun vadeli planlama, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ve toplum merkezli ekonomi boyutlarında da yüksek düzeyde fikir birliğinin olduğunu görülmektedir. Bu sonuç sürdürülebilir turizm gelişimi söz konusu olduğunda tüm faktörlerin benzer derecede önemli olarak anlaşıldığı şeklinde yorumlanabilir. Araştırmaya katılan yerel halkın turizm gelişiminde yalnızca çevresel sürdürülebilirliğe odaklanmanın yeterli olmadığını değerlendirdiklerini gösteren bu bulgu sosyo-kültürel ve ekonomik boyutların da dikkate alınarak sürdürülebilir bir şekilde gerçekleşmesini istediklerini ortaya koymaktadır.

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik olumlu ekonomik fayda tutumları, çalışmanın önemli bulgularından biridir ve bu sonuç turizm endüstrisinin sağlayabileceği potansiyel iş fırsatları ve istihdam olanaklarıyla paraleldir. Bu durum, yerel halkın turizm sektörünün büyümesi ve gelişmesiyle ilişkilendirilen ekonomik faydalara ilişkin farkındalığının olduğunu ve bunlardan faydalanmak istediğini göstermektedir. Turizm endüstrisi yapısı gereği birçok sektörü etkileyen bir sektördür. Bir bölgede turizm faaliyetlerinin artması, yerel ekonomiye olumlu katkılarda bulunabilir. Yiyecek içecek işletmeleri, konaklama tesisleri, hediyelik eşya satıcıları, rehberlik hizmetleri gibi turizmle ilişkili sektörlerin yanı sıra, inşaat, ulaştırma, eğitim ve sağlık gibi diğer sektörler de turizmle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilir ve bu da istihdam olanaklarının artmasına katkıda bulunabilir. Dolayısıyla, yerel halkın turizm gelişimine yönelik olumlu ekonomik fayda tutumları, turizm endüstrisinin bölgesel kalkınma ve istihdam potansiyelini artırma kapasitesini yansıtmaktadır. Bu durum, yerel halkın turizm faaliyetlerine destek vermesini ve turizm sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesini teşvik etmesini sağlayabilir.

Araştırmada ulaşılan dikkat çekici diğer bir sonuç ise, hâlihazırda Çankırı genelinde turizm faaliyetleri yüksek bir gelişme seviyesine ulaşmamış olsa da, katılımcıların bir bölümü turizmden rahatsız olduğunu ve turizm gelişiminin sosyal maliyetlerini hissettiklerini belirtmiş olmalarıdır. Bu bulgu, turizm planlamacılarının turizm gelişiminde üzerinde durması ve dikkate alması gereken bir konudur. Turizmin yönetimi ve planlanmasında en önemli unsurlardan biri olarak yerel halkın turizm gelişimine yönelik desteği hayati önem taşımaktadır. Bir destinasyonda turizmin geliştirilmesi için kilit unsurlardan biri de turistlerin yerel halk tarafından kabul edilmesi ve hoşgörüsüyle karşılanmasıdır. Bu, yerel toplumun turizm faaliyetlerine olan desteğini artırabilir ve olumsuz sosyal etkilerin azaltılmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle, turizm planlaması ve uygulamasında, yerel halkın turizm faaliyetlerine karşı tutumlarının ve endişelerinin dikkate alınması ve onların katılımının sağlanması önemlidir. Bu sayede, turizm endüstrisi sürdürülebilir bir şekilde geliştirilebilir ve hem turistler hem de yerel toplum için faydalı olabilir.

Sosyo-demografik özelliklerin belirli konulara yönelik tutumları nasıl etkilediğini ele alan çeşitli alanlardan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmanın bir amacı da katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediğinin analiz edilmesidir. Mevcut araştırmanın bulguları, özellikle çevresel sürdürülebilirlik boyutunda yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik genel olarak destekleyici bir tutuma sahip olduğunu ve yaş değişkeninin sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik uzun vadeli planlama hariç tüm boyutlarda etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, farklı yaş gruplarının sürdürülebilir turizmle ilgili farklı bakış açılarına sahip olabileceğini göstermektedir. Yaş almış bireylerin uzun vadeli planlamaya daha fazla önem verdiği, genç bireylerin ise diğer boyutlara daha fazla odaklandığı değerlendirilebilir. Ayrıca ikamet süresinin yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumları üzerinde etkisinin olduğu, araştırma bölgesinde daha kısa süredir yaşayan bireylerin sosyal maliyetler ve ekonomik faydaları daha fazla önemsendiği belirlenmiştir. Bu sonuç, Çankırı ilinde kısa süredir ikamet eden yerel halkın bölgenin ekonomik potansiyeline ve sosyal dinamiklerine daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Çankırı’da uzun süredir ikamet eden katılımcılar ise, çevresel ve toplumsal sürdürülebilirliği daha geniş bir perspektiften değerlendirmektedirler. Bu farklılık uzun süreli ikametın bölgenin çevresel, sosyal ve kültürel yönleriyle daha fazla bağlantı kurarak, turizmin toplum üzerindeki etkilerini daha iyi değerlendirilebilmesine imkân sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle, turizm politikalarını oluştururken yerel toplulukları sürece dâhil etmek ve onların görüşlerini dikkate almak, daha sürdürülebilir bir yaklaşıma yol açabilir. Katılımcıların demografik özelliklerinden cinsiyet değişkeni boyutunda erkeklerin çevresel sürdürülebilirlik, algılanan ekonomik faydalar, toplum katılımının en üst düzeye çıkarılması, uzun vadeli planlama, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ve toplum merkezli ekonomi konularında kadınlardan daha güçlü bir tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülebilir turizm olan bakış açısını etkileyebileceğini göstermektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadınlar geleneksel olarak daha fazla sosyal ve çevresel konulara odaklanırken, erkekler daha ekonomik odaklı bir perspektife sahiptirler. Bu farklılıklar, sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir. Kadınların ve erkeklerin farklı ilgi alanlarına sahip olması, sürdürülebilir turizm girişimlerinin hem sosyal ve çevresel boyutları hem de ekonomik faydaları içerecek şekilde tasarlanmasını gerektirir. Bu denge, toplumun geniş

kesimlerinin ihtiyaçlarına yanıt verirken, uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaya yardımcı olabilir.

Çankırı'nın en önemli turistik çekim unsurlarından biri olan tuz mağarası özelinde, Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği'nin (SUS-TAS) kullanılarak yerel halkın turizmin geliştirilmesine ilişkin algılarının araştırıldığı bu çalışma destinasyon yöneticileri ve planlayıcılarına yönelik önemli bulgular sunmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan yerel halk genel olarak turizme karşı olumlu bir tutum sergilemektedir ve sürdürülebilir turizm gelişiminin bir parçası olarak karar alma süreçlerinde aktif olarak yer almak istemektedirler. Yerel halk genel olarak sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin faktörlerin çoğuna katıldığını belirtmiştir ancak bu ölçümün belirli zaman dilimlerinde tekrarlanması önerilmektedir. Bu sayede turizm gelişiminin olumsuz etkilerinin minimize edilmesi sağlanabilecektir. Bu çalışmanın yalnızca belirli bir dönemde, sınırlı bir örnekleme ve SUS-TAS ölçeğinde yer alan ifadeler bağlamında gerçekleştirilmiş olması en önemli sınırlılıklarıdır. Gelecekte yapılması muhtemel çalışmalarda açık uçlu soruların da kullanılması yerel halkın tam olarak nelerden rahatsız olduğunu veya turizmin hangi olumsuz sosyal etkilerini hissettiklerini anlamada yardımcı olacaktır. Gelecekteki çalışmalarda hem nicel hem de nitel verilerin kullanıldığı bir çoklu yöntem yaklaşımı benimsenerek daha kapsamlı bir analiz yapılabilir.

Kaynakça

- Ando, K., & Murakami, T. (2020). Detection of human-associated bacteria in water from Akiyoshi-do Cave, Japan. *Water Environment Federation*, 92(11), 1866–1873. <https://doi.org/10.1002/wer.1355>
- Antić, A., Mihailović, D., Radović, P., Tomić, N., Marjanović, M., Radaković, M., & Marković, S. B. (2022). Assessing speleoarcheological geoheritage: Linking new Paleolithic discoveries and potential cave tourism destinations in Serbia. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 10(2), 289-307. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2022.05.002>
- Antić, A., Tomić, N., Đorđević, T., Radulović, M., & Đević, I. (2020). Speleological objects becoming show caves: evidence from the Valjevo karst area in Western Serbia. *Geoheritage*, 12(95), 1-12. <https://doi.org/10.1007/s12371-020-00517-9>
- Arslan Özkan, A., Yıldız, E., & Esen, O. (2023). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumlarının İncelenmesi: Kuşadası Örneği. *Journal of Yasar University*, 18(72), 425-448. <https://doi.org/10.19168/jyasar.1317827>
- Bahar, O., & Kozak, M. (2008). Turizm Ekonomisi. Detay Yayıncılık: Ankara.
- Buonincontri, P., Micera, R., Murillo-Romero, M., & Pianese, T. (2021). Where Does Sustainability Stand in Underground Tourism? A Literature Review. *Sustainability*, 13(22), 1-28. <https://doi.org/10.3390/su132212745>
- Chiarini, V., Duckeck, J., & Waele, J. D. (2022). A Global Perspective on Sustainable Show Cave Tourism. *Geoheritage*, 14(3), 1-27. <https://doi.org/10.1007/s12371-022-00717-5>
- Choi, H.-S. C., & Sirakaya, E. (2005). Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale. *Journal of Travel Research*, 43(4), 380-394. <https://doi.org/10.1177/0047287505274651>
- Dowling, R. K., & Newsome, D. (2017). Geotourism Destinations – Visitor Impacts and Site Management Considerations. *Czech Journal of Tourism*, 6(2), 111-129. <https://doi.org/10.1515/cjot-2017-0006>
- Go, H., & Kang, M. (2023). Metaverse tourism for sustainable tourism development: Tourism Agenda 2030. *Tourism Review*, 78(2), 381-394. Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/TR-02-2022-0102/full/html>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (2 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kim, S. S., Kim, M., Park, J., & Guo, Y. (2008). Cave Tourism: Tourists' Characteristics, Motivationsto Visit, and the Segmentation of Their Behavior. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 13(3), 299-318. <https://doi.org/10.1080/10941660802280448>
- Knežević, R., & Žiković, R. G. (2011). Analysis of the Condition and Development Opportunities of Cave Tourism in Primorsko-Goranska County. *Turizam*, 15(1), 11-25. Erişim adresi: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1450-6661/2011/1450-66611101011K.pdf>
- Kuter, N. (2007). Çankırı kenti ve çevresinin turizm açısından değerlendirilmesi. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 9(11), 71-77. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/470102>
- MTA. (2023). Erişim adresi: <https://www.mta.gov.tr/v3.0/arastirmalar/magara-envanteri>
- Mumbengegwi, P., Odmell, C., Doreen, M., & Candida, C. (2023). Cave Tourism As an Alternatife Form of Susatilabile Tourism and Heritage Preservation: Insights from Chirorodziva Calabash Festival. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 6(5), 33-46. Erişim Adresi: <https://gphjournal.org/index.php/ssh/article/view/721/587>
- Obradović, S., Stojanović, V., & Lukić, T. (2023). Geotourism and Local Communities: Measuring Residents' Attitudes Toward Sustainable Tourism in the Fruška Gora National Park. *Geoheritage*, 15(90), 1-16. <https://doi.org/10.1007/s12371-023-00860-7>
- Okonkwo, E. E., Afoma, E., & Martha, I. (2017). Cave Tourism and its Implications to Tourism Development in Nigeria: A Case Study of Agu-Owuru Cave in Ezeagu. *International Journal of Research in Tourism and Hospitality (IJRTH)*, 3(3), 16-24. <http://dx.doi.org/10.20431/2455-0043.0303003>
- Piano, E., Nicolosi, G., Mammola, S., Balestra, V., Baroni, B., Bellopede, R., . . . , & Isaia, M. (2022). A literature-based database of the natural heritage, the ecological status and tourism-related impacts in show caves worldwide. *Nature Conservation*(50), 159-174. Erişim adresi: <https://natureconservation.pensoft.net/article/80505/>

- Psatha, E. (2024). Benchmarking of Cave Tourism Destinations in Greece. *European Journal of Geography*, 15(1), 26-41. <https://doi.org/10.48088/ejg.e.psa.15.1.026.041>
- Sirakaya-Turk, E., Ekinci, Y., & Kaya, A. G. (2008). An Examination of the Validity of SUS-TAS in Cross-Cultures. *Journal of Travel Research*, (46), 414-421. <https://doi.org/10.1177/0047287507308328>
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). Using Multivariate Statistics. Boston: Allyn and Bacon/Pearson Education.
- T.C. Çankırı Belediyesi. (2023). Erişim adresi: <https://cankiri.bel.tr/tarihi-merkez/tuz-magarasi-yer-alti-tuzsehri/19#:~:text=Ma%C4%9Faraya%20ula%C5%9F%C4%B1m%2013%20km'lik,10%20binin%20%C3%BCzerinde%20ziyaret%C3%A7i%20a%C4%9F%C4%B1rlamaktad%C4%B1r.> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi: 23.11.2023
- T.C. Çankırı Valiliği. (2023). Erişim adresi: <http://www.cankiri.gov.tr/tuz-magarasi>
- Tičar, J., Tomić, N., Valjavec, M. B., Zorn, M., Marković, S. B., & Gavrilov, M. B. (2018). Speleotourism in Slovenia: balancing between mass tourism mass tourism and geoheritage protection. *Open Geosciences*, 10(1), 344-357. <https://doi.org/10.1515/geo-2018-0027>
- TÜİK. (2023). Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685>
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2013). Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi (4 b.). Ankara: Detay Yayıncılık.